

Od Wydawcy

Szanowni Czytelnicy,

przekazujemy w Państwa ręce czwarty tom „Szczecińskich Studiów Archiwalno-Historycznych”, czasopisma naukowego Archiwum Państwowego w Szczecinie, na łamach którego zamieszczane są artykuły naukowe i przyczynki z obszaru szeroko pojętej humanistyki, ze szczególnym uwzględnieniem archiwistyki i historii Pomorza. Istotnym zadaniem, jakie sobie stawiamy jest upowszechnianie wiedzy o pomorskich źródłach archiwalnych. Autorami zamieszczanych w roczniku artykułów są zarówno pracownicy szczecińskiego archiwum, jak i osoby z zewnątrz, mogące zaprezentować wyniki swoich badań. Czasopismo nasze kierujemy do archiwistów i historyków, jak i badaczy innych dziedzin humanistyki, oraz regionalistów i wszystkich zainteresowanych historią.

Czwarty tom „Szczecińskich Studiów Archiwalno-Historycznych” składa się z następujących działów tematycznych: *Studia i materiały*, *Z praktyki archiwalnej*, *Ludzie archiwów*, *Publikacje Archiwum Państwowego w Szczecinie* oraz *Kalendarium Archiwum Państwowego w Szczecinie*.

Dział *Studia i materiały* otwiera artykuł dr. Radosława Pawlika, *Pierwsi protestanci proboszczowie kościoła św. Mikołaja poza murami Kamienia Pomorskiego do końca XVI wieku*. Autor, w świetnie udokumentowanym źródłowo tekście, przybliży dzieje kościoła św. Mikołaja poza murami Kamienia Pomorskiego w burzliwym okresie reformacji. Przyjęcie w 1539 r. przez kapitułę kamieńską postanowień Pomorskiej Ordynacji Kościelnej było początkiem istotnych przemian dla wiejskich kościołów parafialnych, jakim był kościół św. Mikołaja, którym zaczęli zarządzać pierwsi luterańscy proboszczowie. W artykule zostały przedstawione ich sylwetki – które co godne szczególnego podkreślenia – pozostawały dotąd nierozpoznane. Kolejny z artykułów wpisujący się w obchody stulecia Bitwy Warszawskiej jest autorstwa dr. hab. Macieja Szukały, archiwisty specjalizującego się m.in. w dziejach Pomorza, Prus i Niemiec. W artykule *Wojna polsko-rosyjska 1920 r. na łamach ogólnoniemieckiego dziennika „Vossische Zeitung”*, autor przedstawił przebieg wojny pomiędzy Polską a Rosją bolszewicką w 1920 r. z perspektywy opiniotwórczego, niemieckiego dziennika o liberalnych tendencjach „Vossische Zeitung”. Jak czytamy w tekście M. Szukały

– dla śledzenia wojennych wydarzeń 1920 r. redakcja gazety wysłała do Warszawy specjalnego korespondenta Maxa Theodora Behrmanna, który przekazywał do Berlina niezliczone materiały prasowe dotyczące bieżącej sytuacji na froncie polsko-rosyjskim. W artykule, którego przygotowanie wymagało żmudnej i wnikliwej kwerendy, M. Szukała zawarł także analizę tych materiałów, podkreślając obiektywizm niemieckiego korespondenta i życzliwość dla Polski i Polaków oraz wagę jego relacji potwierdzających trudne warunki odradzania się państwa polskiego. Joanna Glatz, autorka artykułu *Szczecińskim tramwajem, autobusem, taksówką, hydrobusem czy mikrobusem... Komunikacja miejska w świetle akt zespołu Wojewódzkie Przedsiębiorstwo Komunikacji Miejskiej w Szczecinie z lat 1945–1991 z zasobu Archiwum Państwowego w Szczecinie*, podjęła się niełatwego zadania przybliżenia historii szczecińskiej komunikacji miejskiej w latach 1945–1991 w oparciu o akta źródłowe przechowywane w zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie. Przywołane tutaj zostały lata powojennej odbudowy komunikacji (1945–1950), dalszy jej rozwój oraz uruchamianie taksówek osobowych, bagażowych, hydrobusów i mikrobusów, i wreszcie lata funkcjonowania Wojewódzkiego Przedsiębiorstwa Komunikacji Miejskiej w Szczecinie (1975–1991), w których rozszerzony został zakres działania przedsiębiorstwa o komunikację miejską Świnoujścia i Stargardu. W opracowaniu autorka dokonała analizy i zestawień stanu taboru, długości linii, liczby przewozów oraz omówiła dzieje zespołu archiwalnego, który stał się twórczym artykułem. Bartosz Sitarz, kolejny już raz prezentujący wyniki swoich zainteresowań naukowych na łamach SSAH, tym razem omówił archiwalia zgromadzone w Archiwum Państwowym w Szczecinie dotyczące ziemi polickiej, czyli współczesnych gmin Police i Nowe Warpno. Materiały te wytworzone po zakończeniu II wojny światowej, to przede wszystkim akta urzędów administracji państwowej i organów samorządowych szczebla gminnego, gromadzkiego, powiatowego oraz wojewódzkiego. Autor zalicza tu także dokumentację partii politycznych, zakładów przemysłowych, spółdzielni, placówek oświatowych oraz zasób geodezyjno-kartograficzny. B. Sitarz w swoim artykule, *Materiały archiwalne dotyczące historii ziemi polickiej wytworzone po 1945 r. w zasobie Archiwum Państwowego w Szczecinie*, oprócz charakterystyki tych materiałów, zwraca uwagę na istotny fakt, iż znaczna ich część nie była, jak dotąd wykorzystywana. Pozostaje więc żywić nadzieję, iż archiwalia te staną się obiektem zainteresowania badaczy i regionalistów. Dział *Studia i materiały* zamyka artykuł Andrzeja Reglińskiego, *Zaopatrywanie*

statków i firmy shiphandlerskie w Gdyni w latach 1945–1950 w świetle źródeł archiwalnych. Andrzej Regliński – kierownik Archiwum Państwowego w Gdańsku Oddział w Gdyni – skupia swe zainteresowania badawcze, oprócz archiwistyki (w tym obszarze postępowanie z dokumentacją), na dziejach Zakonu Krzyżackiego w Prusach oraz historii najnowszej i regionalnej (powstanie, administracja i rozwój Gdyni). Autor przyjmując nasze zaproszenie do zaprezentowania na łamach SSAH wyników swych badań, przybliżył działalność przedsiębiorstw shiphandler-skich, polegającą na zaopatrywaniu statków w potrzebne artykuły, której początek datuje się wraz z powstaniem portu w Gdyni. Po wstępnym omówieniu okresu przedwojennego, A. Regliński skupił uwagę na latach powojennych, kiedy to, po zakończeniu wojny, przedsiębiorstwa shiphandlerów wznowiły aktywność, mając u boku nowe spółki prywatne. Autor przedstawił procesy, które doprowadziły do stopniowej eliminacji prywatnych przedsiębiorstw i ograniczenia ich działalności. Stało się tak w wyniku zarówno trudnych warunków prowadzenia działalności, jak i uprzywilejowania państwowych przedsiębiorstw („Baltona”, PCH.), oraz polityki gospodarczej ówczesnych władz, zmierzającej do wyeliminowania sektora prywatnego z gospodarki („bitwa o handel”) i stopniowej likwidacji poszczególnych przedsiębiorstw prywatnych. Tak więc otrzymaliśmy interesujący materiał będący źródłem wiedzy na temat historii handlu i gospodarki.

W dziale *Z praktyki archiwalnej* zamieszczamy artykuł Marii Kompowskiej, archiwistki, kierowniczkii archiwum zakładowego w Wojewódzkim Urzędzie Ochrony Zabytków w Szczecinie. M. Kompowska w artykule *Zasób archiwalny Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Szczecinie oraz akta przekazane do Archiwum Państwowego w Szczecinie*, charakteryzuje wymienione w tytule archiwalia oraz wyszczególnia materiał aktowy przekazany do Archiwum Państwowego w Szczecinie. Autorka stwierdza w podsumowaniu, iż *Wszystkie rodzaje dokumentacji wytworzonej przez Urząd Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków są nieocenioną pomocą w bieżącej pracy urzędu, a także cennym materiałem źródłowym dla historyków, historyków sztuki, architektów, architektów krajobrazu, konserwatorów zabytków sztuki, muzealników, rzeczoznawców majątkowych, a także naukowców reprezentujących różne dziedziny wiedzy.* Tak więc materiały już przekazane do Archiwum Państwowego w Szczecinie mogą służyć wszystkim wymienionym przez Autorkę odbiorcom.

W dziale *Ludzie archiwów* dr hab. Paweł Gut po raz kolejny przybliży postaci zasłużonych archiwistów. Tym razem prezentuje *Biografię archiwalną Bogdana Frankiewicza (1923–2003)*. Autor na podstawie akt personalnych z archiwum zakładowego szczecińskiego archiwum, nakreślił życiorys dr. B. Frankiewicza skupiając się na Jego drodze zawodowej, naukowej i dydaktycznej. Autor słusznie podkreślił na wstępie, iż w ciągu 75 lat działalności Archiwum Państwowego w Szczecinie, przewinęło się przez jego mury wiele indywidualności. Jedną z nich był bez wątpienia dr Bogdan Frankiewicz związany zawodowo z archiwum przez 47 lat, w ciągu których pozostawił niezatarty ślad w historii tej instytucji.

Całość zamyka prezentacja obfitego dorobku edytorskiego archiwum, czyli *Publikacji wydanych przez Archiwum Państwowe w Szczecinie w 2019 roku* oraz zwyczajowo *Kalendarium ważniejszych wydarzeń z życia Archiwum Państwowego w Szczecinie w 2019 roku*.

Mam nadzieję, że rekomendowany czwarty tom czasopisma szczecińskiego Archiwum Państwowego, przygotowany w trudnym dla nas wszystkich czasie pandemii, spotka się z Państwa zainteresowaniem. Rocznik został dofinansowany przez Naczelną Dyрекcję Archiwów Państwowych. Zapraszając do lektury pragnę przypomnieć, iż poprzednie roczniki są dostępne nieodpłatnie na stronie internetowej www.ssah.szczecin.pl. Na tejże stronie są również wszystkie informacje odnośnie naszego czasopisma, a także zaproszenie do nadsyłania kolejnych artykułów. Korzystając z okazji dziękuję recenzentom tego tomu, prof. dr. hab. Norbertowi Kasparowskiemu dyrektorowi Archiwum Państwowemu w Olsztynie oraz dr. hab. Dariuszowi Rymarowi dyrektorowi Archiwum Państwowego w Gorzowie Wlkp., za cenne uwagi, które znacząco wpłynęły na kształt prezentowanych tekstów. Zapraszam do lektury.

Redaktor naczelny
dr hab. Krzysztof Kowalczyk